

Statlig språk mangfold

Språkrådet arbeider nå for å bevare og fremme de nasjonale minoritetsspråkene kvensk, romanes og romani. Det er et mål i norsk språkpolitikk at vi skal ta vare på disse språkene.

I Norge har vi fem nasjonale minoriteter: kvener/norskfinner, rom (sigøynere), romanifolk/tatere, jøder og skogfinner. Nå lurer du kanskje på om vi har glemt samene, men det har vi ikke. Samene som folkegruppe er nemlig anerkjent som et *urfolk*, og de er dermed ikke definert som en nasjonal minoritet.

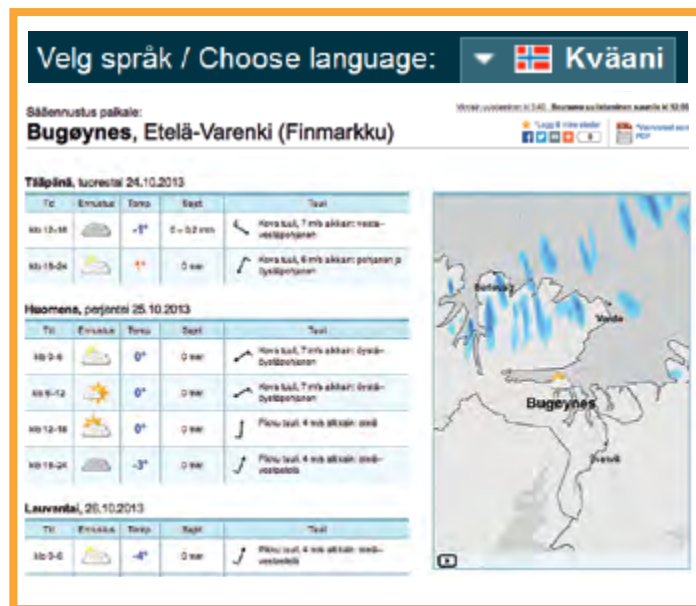
Nasjonale minoritetsspråk

Språkene samisk, kvensk, romanes og romani er anerkjente regions- eller minoritetsspråk i Norge (se faktaboks). De er vernet gjennom Europarådets pakt om regions- eller minoritetsspråk, og det er et mål i norsk språkpolitikk at vi skal ta vare på våre nasjonale minoritetsspråk. Målet er forankret i flere stortingsmeldinger, i norske lover og forskrifter og i internasjonale avtaler.

Utvidet ansvar

Språkrådet har tradisjonelt hatt ansvar bare for de norske målformene – bokmål og nynorsk. I 2011 fikk Språkrådet i tillegg ansvar for tegnspråk, de nasjonale minoritetsspråkene og nyere minoritetsspråk som polsk, tysk, somali og arabisk. Språkrådet har derfor ansatt en tegnspråkrådgiver og en rådgiver med minoritetsspråkene som arbeidsfelt.

En av Språkrådets oppgaver er å bidra til å øke bruken av de nasjonale minoritetsspråkene og styrke deres status. Siden kunnskap øker toleransen for språklig mangfold, er det en viktig oppgave for Språkrådet å informere og gi råd om minoritetsspråkene og arbeide for mer kompetanse og forskning på feltet.

Værvarsel på kvensk fra nettstedet yr.no.

Arbeid med å styrke minoritetsspråkene skal foregå i samarbeid med minoritetene selv. I Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter er det nemlig et grunnleggende prinsipp å inkludere berørte minoriteter i saker som angår dem.

Hva med de nyere minoritetsspråkene?

Språkrådets ansvar for de nasjonale minoritetsspråkene kvensk, romani og romanes er forankret i Europarådets rammekonvensjon og språk- pakt (se faktaboksen på side 3). Brukere av nyere minoritetsspråk har

til side 2 →

Minoritetsspråk

Kvensk, romani og romanes er anerkjente nasjonale minoritetsspråk i Noreg.

Kvensk er nær i slekt med finsk og vart anerkjent som eit eige språk i 2005.

Romani (språket til romanifolket) er eit indoarisk språk med norsk lyd- og bøyingsmønster og skandinavisk grammatikk.

Romanes (språket til romfolket) er eit indoarisk språk. Språket har fleire indiske trekk enn det romani har.

Merk: Det vi i Noreg kallar *romanes*, blir i internasjonal samanheng kalla *romani*.

Det er vanskeleg å fastslå nøyaktig kor store dei ulike minoritetsgruppene er, og kor mange som bruker språka.

Nyere minoritetsspråk

Det er meir enn 150 nyere minoritetsspråk i Noreg. Nokre av dei mest brukte er polsk, somali, arabisk, litauisk og tysk.

Språkrådet

www.språkrådet.no

- Aktuelt
- Ordbøker
- Råd om språk
- Fakta om norsk
- Lov og rett
- Andre språksider

Språkdagen 2013

Språkrådet inviterer til den årlege språkkonferansen Språkdagen, som blir halden 12. november i Oslo Konserthus. Emne for dagen: Kor mange ord kan vi, og kor mange må ein lære for å klare seg i livet? Korleis ser folk på ord som kan verke støytande på somme? På Språkdagen legg Språkrådet fram resultatata frå ei undersøking om dette. Du vil òg få høyre om nye ord i norsk og om kvifor småord blir dei største i ordbøker.

Klarspråk i Norden

Dei nordiske språkråda held nordiske klarspråkskonferansar annakvart år, på omgang. I november i år er det finnane sin tur. Denne sjuande nordiske klarspråkskonferansen blir halden i Helsingfors og skal handle om tekstar frå det offentlege slik innbyggjarane ser dei. Emne for tidlegare nordiske klarspråkskonferansar har mellom anna vore juridisk språk i Norden, språk på offentlege nettstader og språkarbeid i kommunane. Under toppmenypunktet *Om klarspråk* på www.klarspråk.no finn du program og rapportar frå dei fleste konferansane.

→ Statlig språkmangfold ... fra side 1

ikke de samme språklige rettighetene som brukerne av de nasjonale minoritetsspråkene. Derfor har ikke Språkrådet et like stort ansvar for nyere minoritetsspråk som for de nasjonale minoritetsspråkene.

Kvensk språk

Språkrådet vil legge stor vekt på å styrke det kvenske språket. Kvensk er et finsk-ugrisk språk som ble offisielt anerkjent som eget språk i Norge i 2005. Språket har opprinnelig vært utbredt i Nord-Norge, med ulike dialektområder som perler på en snor. Kvensk talespråk har i flere århundrer påvirket strukturer og ordtilfang i de nordnorske dialektene. I nyere tid har språket i liten grad blitt brukt som skriftspråk, og dessuten har talemålet vært i tilbakegang. Det er ikke mange bygder igjen der du kan høre kvensk som dagligspråk på benken utenfor butikken. Siden mange av dagens språkbrukere er eldre, er det ikke nødvendigvis foreldrene som viderefordler det

kvenske språket til barna. Det er det heller besteforeldrene som gjør.

Det kvenske språket er altså truet, og mange kvensktalende har vanskeligheter med å lese eller skrive morsmålet sitt. Derfor er det viktig å få den språklige infrastrukturen på plass, slik som læremidler, ordbøker, synonymordlister og grammatikk. Den første kvenske grammatikken kommer ut ved årsskiftet 2013/2014. Det trengs også digitale hjelpemidler som stavekontroll og ordbøker på nett, slik som de norske målformene har. Det vil gjøre kvensk lettere tilgjengelig for språkbrukerne og styrke språkets posisjon i samfunnet.

Hvem får det til å gro i det språklige landskapet?

De siste årene har det skjedd en del som gir håp om at minoritetsspråkene kan bevares og styrkes. Men både språkbrukere og myndigheter kan bidra mer. Språkbrukerne må bruke språket sitt på

flere arenaer og viderefordle det til neste generasjon. Myndighetene på sin side må lytte til brukerne av de nasjonale minoritetsspråkene og gi dem mulighet til å påvirke gjennomføringen av den norske språkpolitikken på dette området. Minoritetsorganisasjonenes kunnskaper er viktige for at den norske offentligheten skal få tilgang til hele det språklige landskapet i Norge.

Verena Schall, rådgiver
for minoritetsspråk

Kort om kvener og kvensk

Kvener/norskfinner er en nasjonal minoritet med langvarig tilknytning til Norge. Det finnes ulike kilder som sier noe om kvenenes tilstedeværelse på Nordkalotten. Kvener nevnes i sagaer på 800-tallet, men det er uvisst om det dreier seg om den samme folkegruppen som dagens kvener. Vi finner betegnelsen *kvener* i skattebøkene fra 1500-tallet. På 1700- og 1800-tallet var det flere migrasjonsbølger på Nordkalotten, både før og etter at grensene i Nord-Norge ble fastsatt. I dag brukes betegnelsen *kven* i offisielle sammenhenger og i forskning om alle med relevant språk- og kulturbakgrunn som har flyttet til Norge før 1945, og deres etterkommere.

Kort om samisk

Samisk er flere språk. De tre viktigste samiske språkene i Norge er *nordsamisk*, *lulesamisk* (Tysfjord og Hamarøy i Nordland) og *sørsamisk* (sør for Saltfjellet, Trøndelag og deler av Hedmark). Forskjellene mellom disse språkene er så store at en sørsame og en nordsame ikke umiddelbart kan forstå hverandre. Den største gruppen samisktalende i Norge bruker nordsamisk. Antall samiskspråklige i Norge er om lag 20 000. Ifølge en fersk pressemelding fra Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet er det økende interesse for samisk i Norge, og stadig flere bruker samisk.

Smått og stort om andre språk i staten

Kven har ansvaret for samisk språk? Kva seier den europeiske språkpakta om minoritetsspråk? Må statsorgan som får brev på til dømes portugisisk, svare på det same språket? Informasjon om dette og andre ting du ikkje visste at du lurte på, får du her.

Europarådets rammekonvensjon og språkpakt

Minoriteters rettslige status er de siste 10–15 årene blitt styrket gjennom ulike internasjonale avtaler, blant annet **Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter** (rammekonvensjonen) og **den europeiske språkpakten om regions- eller minoritetsspråk** (språkpakten).

Rammekonvensjonen fastslår at religiøse, etniske eller språklige minoriteter har rett til å dyrke sin egen kultur og religion og sitt eget språk.

Språkpakten inneholder mer detaljerte og omfattende regler om språkkrettigheter og om tiltak for å verne og styrke minoritetsspråk på områder som skole, høyere utdanning, medier, helse og omsorg og læremidler.

På bakgrunn av rapporter fra de europeiske landene overvåker Europarådet hvordan forpliktelsene i rammekonvensjonen og språkpakten følges opp. Når dette nummeret av Statsspråk går i trykken, er det Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet som har ansvaret for å samordne den statlige minoritetspolitikken og rapportere til Europarådet.

Hva med samisk i offentlig sektor?

Bruk av samisk i offentlig sektor er regulert i *lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven)*. Loven slår fast at samisk og norsk er likeverdige språk, og innenfor et nærmere definert forvaltningsområde er samisk likestilt med norsk i offentlig sammenheng. Den som henvender seg skriftlig på samisk til et offentlig organ i forvaltningsområdet, har rett til skriftlig svar på samisk.

Per i dag er det Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet (FAD) som har ansvar for å forvalte samelovens språkregler (se www.regjeringen.no). Overordnede spørsmål kan altså rettes til FAD. Har du spørsmål om språklige rettigheter, kan du kontakte Sámediggi – Sametinget (www.sametinget.no). Har du språkfaglige spørsmål, kan du sende e-post til Sámi giellagáldu – Nordisk samisk fag- og ressurs senter (info@giellagald.com). Saker som har med samisk språk å gjøre, ligger altså utenfor Språkrådets kompetanse- og ansvarsområde.

Må statstilsette svare på «alle verdas språk»?

Språkrådet får ofte spørsmål om det finst reglar for bruk av engelsk og andre framandspråk i tekstar og brev frå det offentlege. Har statstilsette til dømes plikt til å svare på portugisisk om dei får eit brev på det språket? Vi veit at mange statsorgan gjev informasjon om verksemda si og om rettar og plikter på andre språk (m.a. engelsk og polsk). Men det er inga lov som seier at folk som skriv til det offentlege på eit framandspråk, kan krevje svar på det same språket.

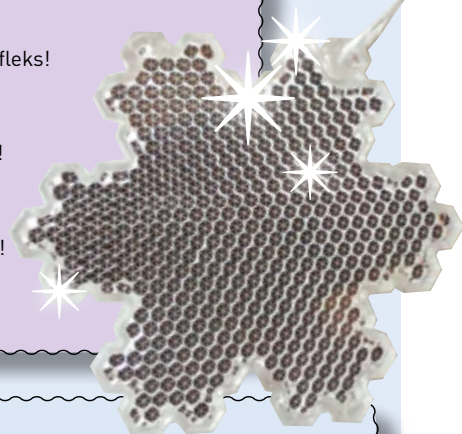
Hvem ivaretar kvensk språk og kultur?

Flere institusjoner er viktige pådrivere for arbeidet med kvensk språk og kultur, deriblant *Kainun institutti – Kvensk institutt*, *Halti kvenkultursenter*, *Storfjord språksenter* og *Vadsø museum – Ruija kvenmuseum*.

Kainun institutti – Kvensk institutt har som oppgave å utvikle, dokumentere og formidle kunnskap om kvensk språk og kultur og fremme bruken av kvensk språk i samfunnet. Les mer på www.kvenskinstitutt.no.

Husk refleks!

Norsk: Husk refleks! / Hugs refleks!
Nordsamisk: Muitte šelggona!
Lulesamisk: Mujte refleksav!
Sørsamisk: Mujtieh skoellem!
Finsk: Muista heijastin!
Kvensk: Muista refleksi!
Romanes: Ma bistar o refleks!
Romani: Ikke tilgjengelig når Statsspråk går i trykken.

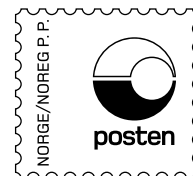
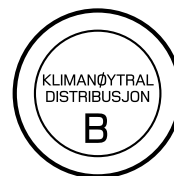
Korleis ser språket romani ut?

Statsspråk-redaksjonen greidde ikkje innan fristen å finne ut kva «Hugs refleks» heiter på romani. Men om du vil vite korleis språket romani ter seg i skrift, kan du lese diktet *Romano čavo*, som du finn i romani-versjon og i norsk omsetjing på nettsidene til Glomdalsmuseet (www.glomdalsmuseet.no), under fana *Språk*.

Noe å reflektere over

Har du tenkt på hva som må til for at det skal foreligge kvalitets-sikret informasjon om og på et språk? For de norske målformene ligger det solid ordbokarbeid og offentlig styring bak ordsamlinger og skriveregler. Språkrådet og forskningsmiljøene arbeider systematisk med å kartlegge det norske språket og styrke og verne det. For andre språk i Norge stiller det seg annerledes. Under arbeidet med «Husk refleks» ble redaksjonen klar over hvor ulik situasjonen er for språkene vi brukte i notisen. Jo mindre etablert arbeidet med et språk er, jo vanskeligere er det å få tilgang til kvalitetssikret informasjon om skrivemåte og bruk.

Returadresse:
Språkrådet
Postboks 8107 Dep
0032 OSLO

SPRÅKTIPS

SPRÅKEGGET

Bidrag til denne spalten er verpet av skrivende mennesker i stat og presse. Dagens eksempel er hentet fra Adresseavisen:

Trønderne spiste is som varmt hvetebrød i juni.

Fordi alt hvetebrødet gikk som hakka møkk i mai?

DIKTET

RUKOUS

Luoja varjelkhood Pohjanmaita kaunhiimiita rikhaita ja planeettimme sinistä ettei taivhaale tulis syytä itkeskellä hävetä

EN BØNN

Måtte Herren selv bevare Nordens rike skjønne land og vår planet den lille blå for at himmelen ikke skulle ha grunn til bitter gråt og skam

Alf Nilsen-Børsskog

Alf Nilsen-Børsskog (f. 1928) er en kvensk forfatter fra Børselv/Pyssyjoki. Han har utgitt fem diktsamlinger og romanserien *Elämän jatko* (*Livet går videre*). Da han begynte å skrive kvensk, fantes det ikke noe normert kvensk skriftspråk, så han måtte selv begynne å lage en kvensk rettskrivning. Verkene hans har hatt stor betydning for videreutviklingen av det kvenske språket. Han er blitt tildelt både Porsanger kommunes kulturpris, kulturprisen til Norske kveners forbund – Ruijan Kveeniliitto og Kvensk litteraturpris – Kväänin litteratuuripalkinto. Du kan lese mer om forfatteren på nettstedet til Kvensk institutt – Kainun institutti: www.kvenskinstitutt.no.

FOR BOKFINKER

Lummer eller luguber?

Det var så lummer at vi trodde det skulle begynne å styrtregne hvert øyeblikk. Men restauranten virket så luguber at vi ikke hadde lyst til å gå inn.

Adjektivet *lummer* brukes i første rekke om luft og vær. Betydningen er 'trykkende, stille, varm og fuktig'. En annen og mindre kjent betydning er 'moralisk usunn', jf. «en lummer roman». Adjektivet *luguber* kan bety 'trist, dyster, uhyggelig' eller 'mistenkelig, skummel, suspekt, tvilsom'. Skal vi karakterisere en mistenkelig person, er *luguber* gjerne det ordet vi leter etter.

FOR MÅLTROSTAR

Rette verkemiddel

Nynorsk skil mellom fleire midlar 'pengar' og fleire middel 'hjelperåder, metodar, reiskapar'. At midlar kan vere eit framifrå verkemiddel, er no så. Men bøyinga er ulik:

*ein midel – midelen – midlar – midlane
eit middel – middelet – middel – midla*

Å verke og å verkje er òg ulike ting (= bokmål virke og verke), så *verkjemidlar (fy!) finst ikkje – om det då ikkje er pengar som brenn i lomma!

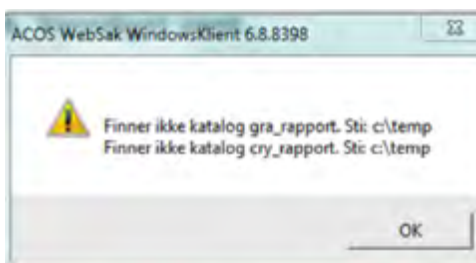

ORDKLEKKING

Kva kunne vi kalle dei som lurer av seg forholdismar trass i våre finslege hint om å stikke pipa i sekk? Vi har motteke det forholdsvis dekkjande framlegget *forholdsimmun*.

Dei fleste i staten har no elektronisk arkivsystem. Mange har vorte mållause av slike kryptiske feilmeldingar på skjermen: «Objektreferanse er ikke satt til en objektforekomst» eller «Finner ikke katalog cry_rapport. Sti: c:\temp» (sjå døme under). Kva kan vi kalle slikt? Endeleg kan de ta fikenbladet frå munnen og setje hale på grisebjølla!

Send framlegg til stat@sprakradet.no. Skriv «Ordklekking» i emnefeltet.

STATSPRÅK

Bladet for godt språk i staten

Telefon til Språkrådet og Statsspråk:
22 54 19 50

Redaktører:
Margrethe Kvarenes og Anna Senje,
stat@sprakradet.no

Abonnement og adresseendring:
bestilling@sprakradet.no

Utforming: Beate Syversen, beate@b-7.no

Trykk: Zoom Grafisk

Opplag: 17 500
Redaksjonen avsluttet: 4.10.2013

ISSN 0805-164X